

12 WIE WAREN DE VROEGSTE MENSACHTIGE BEWONERS VAN NOORDWEST-EUROPA?

Recente ontdekkingen rond het Noordzee-bekken, aan de oostkust van Engeland, tonen aan dat Noordwest-Europa mogelijk al een miljoen jaar geleden menselijke bewoning kende. Dat is veel eerder dan tot nu toe bekend was. Archeologisch en geologisch onderzoek in de diepte van dit bekken kan onthullingen opleveren over deze noordelijke expansies.

Noordwest-Europa vormde altijd de marge van het verspreidingsgebied van vroege mensachtigen en is daarom, mondiaal gezien, een ideaal studiegebied om te achterhalen hoe deze mensachtigen zich aanpasten aan de noordelijke breedtegraden.

Tijdens de IJstijd overleefden veel planten en dieren in Europa de koudste perioden in zuidelijke oorden, van waaruit zij zich weer uitbreidden zodra verbeteringen in klimaat en omgeving dat toelieten. Het is aannemelijk dat de verspreidingsgebieden van vroege mensachtigen in Europa aan soortgelijke fasen van krimp en groei onderhevig waren. Noordwest-Europa vormde een *sink*, een gebied dat telkens vanuit *source*gebieden, delen van de 'oude wereld' zoals het Mediterrane bekken, bevolkt werd.

Sink-gebieden zijn interessant omdat zij ons iets kunnen vertellen over de ecologische tolerantie van vroege mensachtigen, vanaf het allereerste begin, in deze regio's mogelijk 1,8 miljoen jaar geleden, tot en met het verdwijnen van de Neanderthalers, circa 35 duizend jaar geleden.

Multidisciplinair archeologisch en geologisch veldwerk en laboratoriumstudies maken het mogelijk om de ecologische achtergrond van de vroegste Europese bewoners in kaart te brengen en te interpreteren. Door zulk onderzoek begrijpen we uiteindelijk beter hoe deze mensachtigen zich aanpasten aan het leven in Europese gebieden.

Wanneer we eenmaal weten waar en wanneer vroege mensachtigen rond het Noordzee-bekken hebben geleefd, zullen we die informatie kunnen relateren aan onze kennis over de source-gebieden. Zo zullen we de relaties tussen sink- en source-populaties in kaart kunnen brengen, uitspraken kunnen doen over de overlevingskansen van vroege mensachtigen in noordelijke regio's en beter weten hoe vaak Noordwest-Europa vanuit het zuiden opnieuw werd gekoloniseerd.

Zulke kennis vertelt ons veel over Europa, maar is ook cruciaal voor het begrijpen van de mondiale migratiegeschiedenis van vroege mensachtigen.

Speld in hooiberg

Archeologisch onderzoek vindt nu noodgedwongen plaats aan de randen van het Noordzee-bekken, dus langs locaties aan de Nederlandse en Britse kusten die relatief goed toegankelijk zijn. De recente vondst van een Neanderthaler-fossiel in een Pleistocene afzetting voor de kust van Zeeland toonde ten overvloede het grote archeologisch potentieel van het Noordzee-bekken.

Archeologisch verreweg de interessantste sedimentlagen van het bekken bevinden zich echter onder water, aangezien elfduizend jaar geleden (na het laatste glaciaal) de zeespiegel fors is gestegen. Grote gebieden waar ooit jagers en verzamelaars woonden, liggen nu onder de Noordzee.

Daar, in de zeebodem, zoeken naar archeologische schatten is vergelijkbaar met zoeken naar een speld in een hooiberg, en doorgaans veel te kostbaar. Dankzij samenwerking tussen archeologen, geologen en de grond- en zandwinningindustrie zal zeebodemonderzoek de komende decennia echter toch kunnen worden aangevat. Wetenschappers zullen bodemmonsters analyseren die omhoog komen bij commerciële proefboringen en zo veelbelovende archeologische locaties kunnen opsporen. Andersom zullen bedrijven profiteren van de opgedane geologische inzichten.

Zo kan fundamenteel en toegepast onderzoek samen antwoord vinden op de vraag wie onze vroegste Noordwest-Europese voorouders waren, en in wat voor wereld ze leefden.

